

Overgangsmarkører skaber kompetente skolestartere

Af Inge Schoug Larsen Cand. Psych. med speciale i udviklingspsykologi og pædagogiske processer

Langt de fleste børn glæder sig til at starte i skole og ser frem til at møde alt det nye. Ikke alle børn finder det dog lige let at orientere sig i skolens liv og rammer, hvilket kan have konsekvenser for deres videre trivsel og læring. I artiklen beskrives hvordan kontekst- og overgangsmarkører kan bidrage til at flere børn oplever sig som kompetente skolestartere.

Undersøgelser af børns forventninger til skolen viser at langt størstedelen af børnene glæder sig, men også at mange børn samtidig bekymrer sig om, hvorvidt de kan finde ud af at gå i skole.¹

Børnenes forventninger skabes dels gennem omgivelsernes beskrivelser af skolen og af egne erfaringer gennem for eksempel besøg på skolen. De næres også af et ønske om at være gode til at gå i skole – og modsat hertil også af bekymringer om ikke at slå til.

”Børn gør det så godt de kan” er et udsagn, der anvendes ofte for tiden.² Det er hentet fra den amerikanske psykolog, Ross W. Green, som henviser til at børns vanskeligheder i mødet med skolen ofte skyldes, at børnene endnu ikke mestrer de færdigheder, vi forventer af dem. Kan de ikke det, siger Green, er det fordi noget stiller sig i vejen for dem.

At gøre det godt i skolestarten forudsætter blandt andet, at børnene er i stand til at afkode skolekonteksten - hvad man skal og må, hvor, hvornår og hvordan. Aktiviteterne i skolen forudsætter desuden typisk en højere grad af selvregulering end de aktivitetsformer, børnene kender fra børnehaven, hvorfor omstillingen til skolen kan være svær.

Regler er vigtige

Børn vil – som Ross beskriver -som udgangspunkt altid gøre det så godt de kan, og de øver sig efter bedste evne. Når vi spørger børnene selv om, hvad der er vigtigt at vide eller lære, når man skal starte i skole, er det især reglerne, de fremhæver:

¹ Egmont rapporten (2019); Børn om skolestarten: Det er spændende – og svært.

² Green, Ross, W. (2018): Fortabt i Skolen. Pressto

”Man skal lære, at man ikke må sige ”Øv!” – man må kun sige: ”Det vil jeg gerne!””

”Man skal lære, hvad man må og ikke må og hvor, man må gå til og at man skal gå ind, når klokken ringer eller de voksne pifter”

Citaterne er hentet fra en evaluering af skolestart i børneperspektiv gennemført i Hjørring Kommune.³ De illustrerer situationer, hvor børnene oplever udfordringer i mødet med skolen, fordi reglerne her på ofte adskiller sig fra de regler, børnene kender fra børnehaven.

Reglerne i skolen stiller ofte krav om en relativ høj grad af selvregulering – for eksempel om at stoppe en god leg, når klokken ringer eller ikke spontant at udtrykke misbilligelse over en opgave. At have vanskeligt ved at efterleve skolens kultur og adfærdsregler, kan derfor stille sig i vejen for oplevelsen af at gøre det godt.

Kontekstmarkører

Batesons begreb om *kontekstmarkører* er et relevant begreb i den sammenhæng.⁴ Kontekstmarkører er signaler, der fortæller, hvordan man skal forholde sig i bestemte sammenhænge. Hvis ikke vi har tegn eller markører, der fortæller hvad der forventes af os i en konkret situation, kan vi blive usikre og situationen kan fremstå uforståelig eller kaotisk.

Kontekstmarkører kan være alt fra kommunikative signaler som et bestemt blik eller et særligt tegn for stilhed, til konkrete signaler som klokken, der ringer og fortæller, at nu er det frikvarter eller katederet, der placerer den voksne i en bestemt position, og som lægger op til en bestemt adfærd fra såvel børn som voksne. Alle disse signaler udgør metakommunikative budskaber og evnen til at afkode dem har betydning for at kunne begå sig i den pågældende sammenhæng.

Skolen er fyldt med metakommunikative signaler og de er ikke altid entydige. For eksempel betyder klokken, der ringer, i én sammenhæng at lektionen er slut og man må lege, mens den i en anden sammenhæng betyder, at en lektion starter og legen skal stoppes. Har SFO'en lokaler på skolen betyder klokken ikke noget og skal bare overhøres. Forskellige signaler kan også betyde det samme – for eksempel kan forskellige voksne have forskellige signaler for at børnene skal være stille og lytte. At lære at orientere sig i disse nye signaler og forventninger til adfærd kan være en stor udfordring for de nye børn.

Overgangsmarkører

Jeg har videreudviklet kontekstmarkørbegreb med begrebet *overgangsmarkør*.⁵ Overgangsmarkører er en særlig type markør, der signalerer for ’sådan gør man her’, og hvis betydning barnet kender fra børnehaven. Der kan være tale om at dele af børnehaveklassens lokaler indrettes, så de minder om børnehavens indretning, at børnene kender de sange, der skal synges, at de kender tegnet for ”nu skal vi være stille og lytte” eller at skoledagen indledes med samling på samme måde, som de kender det fra børnehaven o.l. Overgangsmarkører hjælper barnet til at fortolke den nye kontekst og angiver retningslinjer for adfærd, som barnet kan støtte sig til.

³ <https://www.perlefilm.com/evaluering>

⁴ Bateson, G. (1972): Steps to an Ecology of Mind Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology. The University of Chicago Press

⁵ Larsen, Inge Schoug (2014): Samarbejde om det skolestartende barn. Akademisk Forlag

Brugen af overgangsmarkører forudsætter dialog og samarbejde mellem børnehave og skole. Børnehaveklassens personale må koble sig til børnehavens praksis på relevante områder for overgangen. Umiddelbart kan det synes uoverskueligt, når skolen modtager børn fra flere børnehaver. Gode praksisser rundt omkring i landet viser dog, at det er muligt. Dialog om, hvor børnehaveklassens personale oplever, at skolens praksis bliver vanskelig for børnene, er et godt sted at starte, eftersom udfordringerne viser sig her.

Udvælg et antal overgangsmarkører, der kan danne udgangspunkt for en fælles overgangspraksis og afprøv deres relevans i forhold til børnenes trivsel og glæde ved at starte i skole.

Kompetente skolestartere

Fra et udviklingsperspektiv kan målet med samarbejdet mellem børnehave og skole formuleres som *at give barnet forudsætninger for at træde kompetent ind i skolens sociale og faglige liv og rammer, og give det en følelse af at høre til.*

Alle børn har brug for at opleve, at de "passer" til den nye kontekst. Konteksten må derfor indrettes på de børn, der skal modtages. Forudsætninger herfor er, at der løbende sker en udveksling og dialog mellem det afgivende dagtilbud og den modtagende skole om, hvad børnene ved, kan og er optaget af.

Den australske professor Robert Perry, der i mange år har arbejdet med skolestart, understreger betydningen af, at skolen formår at koble sig på de kompetencer, børnene har med sig. Et af hans centrale udsagn er:

*"Vi vil gerne opnå, at børn fortsætter med at lære på måder, som hidtil har været vellykkede for dem."*⁶

Dermed problematiserer han også skellet mellem børnehavens og skolens pædagogiske praksisser og opfordrer til udvidet dialog om blandt andet overgangsmarkører.

Ønsker vi kompetente skolestartere, må vi tænke i relevante sammenhænge og overgangsmarkører, der støtter og anerkender børnenes ønske om at gøre det så godt de kan i skolen.

⁶ Robert Perry (2013): Transitions to School - International Research, Policy and Practice. Springer